

De roman zonder held.

Dezer dagen had ik een onderhoud met één onzer christelijke auteurs, waaruit ik iets wil doorgeven. Wij spraken over de moeilijkheden, verbonden aan het scheppen van een christelijken roman. Nu wil ik niet parkeren op het terrein van onze medewerkster op dit gebied. Maar de zaak van het christelijk boek is van zulk een groot belang voor een ieder, die zijn volk en Gods volk liefheeft, dat ik op twee moeilijkheden van algemeen aard de straal van mijn koplamp wil richten.

Waarom is het zoo moeilijk een christelijken roman te geven?

In de eerste plaats wel, omdat het negatief zich zooveel gemakkelijker beschrijven laat dan het positief! Dit geldt reeds van een boek, dat niet uitgesproken christelijk bedoeld is. Een roofridder, een bohémien, een rebel in leer of in zeden biedt meer verhaalstof dan een solied zakenman, een plichtsgetrouw commies ter griffie, een man die veertig jaar trouw blijft aan de vrouw, die hij eens het jawoord gaf. Er is niet veel romantiek in een winkel, een fabriekskantoor, in een huiskamer. Natuurlijk, men kan in den historisch-roman en in de sreeknovelle deze moeilijkheden ontvluchten. De mantel van het dialect kan vele platte boezems en magere leden bedekken! Maar de heerlijkheid van het ordinaire — ik zeg niet te zien — maar te doen zien, er copie in te vinden, dat is waarlijk niet gemakkelijk! De onregelmatige paden van Afwijker bieden voor de journalistiek en de belletristiek meer stof dan de rechte weg en het pad der deugd. Dichters hebben ook voor den Verloren Zoon het gemeste kalf geslacht, maar den Oudsten Broeder nog geen bokje gegeven!

Wat nu van het boek in het algemeen geldt, klemt nog sterker van den christelijken roman. Het christelijk leven is toch niet de wenteling van het rad van avontuur, maar het wandelen in de nieuwe gehoorzaamheid. Daarin spreekt niet de gril van het lot, maar de stem van het: Er staat geschreven! Naar zijn zelfkant is dit leven nog wel te beschrijven. Dweepzucht, quietisme, en methodisme zijn de drukpers vriendelijk gezind. Zoo gauw ik het geloof als een avontuur zie, als de sprong, zooals men tegenwoordig gaarne zegt, kan ik er wel een verhaal van maken. Van de bliksem, die de Todeslinie zoo af en toe in vuur en vlam zet of van den stillen tijd, die zoo wonderlijk weinig stil en zoo bedenkelijk spraakzaam maakt! Maar waar is de romantiek van onze kerkgangen, van onze catechisaties, van onze jongelingsvereniging, van onze classes en synoden? Maar — zult gij opmerken — de Zending dan en de evangelisatie en 'maatschappelijk werk? Och, de waarlijk ingewijde en toegewijde schreeuwt: alstublieft geen romantiek! Zielen gaan niet romantisch naar den hemel! Arbeid in Gods dienst is niet romantisch, maar een werk van plicht en gehoorzaamheid. Alstublieft geen inleiding van filmmuziek en geen glans van voetlicht!

Er is nog een gróótere moeilijkheid! Een christelijke roman is een roman zonder held! Het eigenlijke van het christen-zijn is, dat de rank leeft uit de wijnstok! Hoe? Dat weet de rank nauwelijks. Er is een ongebroken gemeenschap met Hem, Die niet op aarde, maar Die in den hemel is. Maak daar nu eens een boek van! Hoogstwaarschijnlijk krijgt gij dan een boek over: de ziel en haar leven! En dat zou geen christelijk boek zijn. Dat zou zijn een roman met een held of een heldin: religieus, vroom, calvinist of calviniste, maar niet een boek, dat christelijk is. Want dat zal moeten handelen over: Christus en Zijn Rijk. Dat zal als grondtoon moeten doen hooren: Al wat aan Hem is, is gansch begerlijk! Niet: al wat aan de ziel is, is zeer interessant!

Ja, zelfs de zelfkant, de naar ons oordeel mislukte christenen, kunnen wij niet beschrijven. „Wij kijken op 'captors!' placht mijn grootvader te zeggen. De Heere kent degenen die de Zijnen zijn! Wat weten wij van den band, die ook het zwakste en zwartste schaap verbindt aan den Goeden Herder?

Moet dan bij den roman voor ons het bordje „Niet Parkeeren!" worden geplaatst? Ik weet niet of hier een uitweg is. Als die uitweg er is, dan zal die m.i. moeten liggen in wat men tegenwoordig smadelijk „het Objectivisme" noemt.

De Heilige Geest illumineere onze auteurs! God doe ons, lezers, voor hen bidden om het charisma der christelijke belletristiek.

N. B.

Hebt U er al aan gedacht, dat voor het aanbrengen van een nieuwe abonnee U een premie kunt kiezen uit een uitgebreide boekenlijst?

enwel in den strijd
nhoven geen opgelu-
laring van de H. H.
voórdien duidelijk
kan althans ieder
dood uitdrukkelijk
nhoven. Prof. Hepp
nzen van niemand
getoond, dat er zija
als „levende ziel“
ontkennen van he-
van de ziel (zie he-
c). Als ik het voor-
sor ontkent, loochent
Dr V. Hepp? Vol-

tantialiteit der ziel
willen uitdrukken.
nensch opkomen uit
om te bestaan in
nngen de roomschen
t, wat Prof. Vollen-
acht met de Schrift
doet zulk een sub-
n God. Prof. Vollen-
wordt, om te spreken
n die op het oogen-
Hepp daarvoor niet
loodend, Prof. Vollen-
e hij 7 Juli 1932 te
gadering der Vrije
en Plaats der Wijs-
De rede is opge-
kunde", driemaand
Prof. Vollenhoven

weergave van het
eide termen beteeke-
t vast, dan verstaat
ft dit woord alleen
t. Die immers sinds
r het woord Zijner

vindt men dezen
dat tot het ge-
te heet hier dan ook
t de wereld zelf be-

Prof. Vollenhovens
ord substantie voor
bespreking van zijn
substantialiteit der
het oog sluit. Men
Prof. Vollenhovens
dan toch maar te
cht verkregen heeft.
aár, — men mag
schrikken, door te
de substantialiteit
ter! Dat maakt in-
m. Maar wie, vlak
na, den vrede wil
jeer. Men zou met-
gen: „Prof. Vollen-
nen; ergo, hij neemt
emt ook de engel-
heel kwaad gezet-
ar een heele reeks
kwaade gezelschap-
; en dan weer met
en veel erget
och allemaal zonde-
nt het is duidelijk
wel degelijk het be-

versta niet, wat hij
bedenk, dat hij —
c nog bedreovende-
heeft gelezen, wat
l van de Aanteek-
ie en de Reformatie
188, waaruit Prof.
itaat geeft; het zal
nog den Heer Janse
noot 188 zegt Prof.

ig wat „hypostasis“
eft: „wat onder iet“
De Brief a. d. Helt
tottenburg, 1927, 14
Correlaat daarmee
de betekenis „dat
heeft“. Gebruikt de
ze over God sprekt
woord „hypostasis“
n men nog slechts
„vaste grond“ hier-
dien des Vaders
e meening van Cal-
er Hebr. 1: 1-14—
dogmatisch terecht
an „Wezen“. Was
ostasis“ spreekt in
ruikt te het woord
; het beduidt dan-
ndeerde en daarom
vertrouwen op de
rwezen wordt naar
en 11: 1).

tegen hebben, dat
r hanteert, weigert
men, al geloof ik

dat vrijwel ieder filosoof het doet, en al geloof ik, dat Prof. Hepp in zijn eigen onderwijs het zeer zeker ook gedaan heeft (in zijn vroegere periode, misschien nog wel). Daar is nu eenmaal niet aan te ontkomen; en wie er niet mee rekent, vergist zich; soms overkomt dat nog aan de besten, b.v. als Prof. Bavink in zijn (overigens zeer bedenkelijke rede over „De Overwinning der Ziel“ Kant averechts citeert). Over zulke terminologische kwesties kan men met elkaar praten; ze raken wel degelijk het sociaal verkeer in de „republiek“ der geleerden. Maar men gaat dáárover toch geen synode verontrusten met redevoeringen, die op een blauwen Maandag, of liever, een zwarten Donderdag, pardoos van een Olympus neertuimelen in het dal van stemhebbende ouderlingen en predikanten? Prof. Vollenhoven wil de ziel niet zien erkend, als een principe, dat de kracht heeft, om te „bestaan in zichzelf“ (zoo zei het de roomsche van daarnet, zie letter b, begin). Wat de zaak betreft, geef ik als gereformeerde hem daarin volkomen gelijk. En als ik dan zie, dat hij OP DIEN GROND de ziel geen substantie noemt, ga ik hem dáárom niet aanklagen voor het volk. Want dan vind ik dat een aanklagen op den klank af. Ook Ursinus, een der opstellers van den Catechismus, had er bezwaar tegen, als men eenmaal bestaande termen verwierp; en één van zijn argumenten was, dat de kettters vaak met overgeleverde termen in conflict kwamen, om dan terug te keeren naar bijbelsche woorden, waarmee ze hun ketterij wilden dekken. Maar als ik zie, hoe in hetzelfde verband waarin hij dit opmerkt, het woord hypostase ook hem zelf groote moeiten baart, en als ik dan bedenken, hoe dit lastige woord altijd de dogmatische hoofden gekweld heeft, dan verbaas ik me, dat de eene hoogleraar der Vrije Universiteit den anderen op een zóó volkstümliche wijze aanvallen kan, waar hij toch weet, hoeveel er aan dat substantiebegrip vastzit, en Woltjer Sr heeft hooren spreken in gelijken zin over God als eigenlijk de eenige substantie. Domooren in het blad van Ds Kersten, „De Banier“, mogen mijn verwijzing naar Woltjer „woordenspel“ noemen; die menschen staan ook overal buiten, waar de wetenschappelijke ernst begint. Maar Prof. Hepp?

c. Het aardige duet professor—hoofdonderwijzer van daareven, de Heeren Aengent en Wesseling, al willen zij de substantialiteit der ziel blijven erkennen, durven toch deze consequentie niet helemaal aan. Ze draaien een beetje om de zaak heen. Ze komen tot de conclusie: „de ziel als werkbeginzel, of liever als vormend wezensbeginzel van den mensch, is een INCOMPLETE of ONVOLLEDIGE zelfstandigheid“. „De ziel“, zoo meenen ze, „kan wel alleen BESTAAN, doch niet alleen al haar werkingen verrichten. Men zegt daarom, dat zij wel een volledige zelfstandigheid is, wat het bestaan betreft, doch een onvolledige zelfstandigheid, wat haar werkingen betreft“ (aw. 396). Aan „oorspronkelijkheidsziekte“ binnen den roomschen kring lijden deze professor—hoofdonderwijzer volstrekt niet; zoodat in dien kring allicht geen brochureschrijver hen deswege aan de kaak zal stellen, den een als Homerus, den ander als dilettant broederlijk eerende. Immers, dit is vrijwel de doorlopende roomsche opvatting: Joseph Braun, Handlexikon des katholischen Dogmatik, jezuiet, verklaart „substantie“ als een „in zichzelf“ of „voor zichzelf“ bestaand „zijn“, hetwelk dan aan de verschillende wisselende toestanden en verschijningen van een individueel ding als de blijvende drager daarvan ten grondslag ligt, doch zelf, om te kunnen bestaan, geen drager noodig heeft (hier zou Prof. Vollenhoven, die God als drager binnen den kosmos wil erkend zien, weer protesteeren).

En dan onderscheidt Braun verder tusschen onvolledige en volledige substanties. Volledige substantie heet een substantie (eenvoudig, dan wel samengesteld!) die niet er toe bestemd is, deel te zijn van een substantieel geheel. Voorbeelden daarvan zijn: engel en mensch. Onvolledige substanties, incomplete dus, zijn zoodanige, die naar haar natuur zijn aangewezen op de verbinding met een andere substantie, en met deze een nieuwe substantieele eenheid vormen, zooals b.v. de menschelijke ziel.

Nu meen ik persoonlijk, op gevaar af, dat ook ik in het ketttersche hoekje kom te staan, dat dit allemaal gepeuter is; scholastiek. In Friesland is een auteur, — Ds H. Veldkamp —, die het woord scholastiek het nieuwste scheldwoord vindt; hij had zeker nog niet gelezen, dat Prof. Hepp, maar dat was dan al jaren geleden, Prof. Bavinks boekje over de beginselen der psychologie om zijn scholastieken grondslag zwak achtte, en het later hoopte te verbeteren. Misschien dat ik er daarom bij dezen Frieschen scribent nog al goed afkom, als ik dit alles scholastiek noem. Ik geloof ook, dat de roomsche dogmatiek hier in deze kwesties met allerlei vragen komt te zitten: hoe is het dan met de menschenziel na den dood, als ze niet meer met het lichaam verbonden is, maar toch op die verbinding aangewezen blijft? En ik kan begrijpen, dat de professoren Dooyeweerd en Vollenhoven een poging wagen, om ons van zulk geknoei af te helpen. Meent nu iemand dat die poging niet geslaagd is, of nooit slagen kan, vanwege 't sprakegebruik, dan is dat wat anders. Maar dat geeft geen recht tot ongemotiveerde aanklachten over afwijking van de belijdenis aan de Vrije Universiteit bij een hoogleraar, dien al de van de V.U. komende dominees (en dezen niet alleen) moeten passeeren.

Maar ik vraag niet verder. Wat ik nog te vragen heb, komt hierop neer: laat men toch liever wat geduldiger luisteren naar elkander, en niet tegen Vollenhoven en Dooyeweerd gaan toornen, als zij consequenties trek-

ken, ook terminologisch, uit wat Woltjer Sr heeft gezegd. Laten we liever elkaar wat minder vaak bewie-rooken, als de één een speech houdt, waarvan de ander de consequenties niet doorziet. En als we tenslotte daaraan toe komen, laat ons dan niet gauw met vonnissen komen, die het hart tot bloedens toe wonden. Prof. Kuyper heeft zelf — zie elders in dit nummer — Prof. Vollenhoven aangemoedigd, en bewierookt. Hij is daarin wat minder gereserveerd geweest, dan ik zelf, die al lang gezegd heb, enkele bezwaren te hebben, die ik later wel eens wilde ontwikkelen (maar op 't oogenblik denk ik er niet over). Als Prof. Kuyper nu Prof. Vollenhoven niet begrepen heeft, en thans zich achter de ooren krabt over zijn collega (wat ik niet doe), dan moet hij niet synodale speeches houden over dominee's, wier naam niemand weet, en niet den Heer Janse als zondebok gebruiken, doch zeggen: mea culpa, mea culpa. En inplaats van met Prof. Hepp een tweemanschap te gaan vormen, dat de polemiek naar binnen opent (ondanks de sympathiebetuiging aan Den Haag-West) moet hij de zaak aan de Vrije Universiteit behandelen. Dat is beter, dan stemming wekken, waarin, zoolang het duurt, een paar broeders in Friesland hem steunen; net zoolang, tot ook daar het licht doorbreekt, ondanks sommige penvoerders.

Volgende maal iets over Prof. Hepps Schriftbewijs.

K. S.

Aanwezige deformatie. Kenmerken, die geen kenmerken zijn.

„Friesch Kerkblad“, redacteur Ds H. Veldkamp, heeft met „Pro Ecclesia“ een meeningsverschil. Dat interesseert verder „Pro Ecclesia“, niet ons. Wel verwonderen we ons er over, dat, toen „Pro Ecclesia“ ter adstrueering van zijn gevoelen inzake de kwestie van ware of valsche kerk, zich op een boek van Ds N. J. van Goor beriep, de redacteur van „Friesch Kerkblad“ op zeer hoogen toon dit beroep wraakte, niet met ontleding van het aangevoerde citaat met behulp van logische redeneering of onder verwijzing naar andere gedrukte stukken van Ds van Goor, doch door middel van... een sindsdien verkregen particulieren brief; een „bron“ dus, die aan „Pro Ecclesia“ niet ten dienste kon staan. Als Ds Veldkamp ook Prof. Hepp eens vroeg zulke brieven te vragen van hen, die hij citeert?

Maar dit is het niet, wat mij hier bezighoudt.

Het is de zaak zelf, die thans door Ds H. Veldkamp wordt opgeworpen.

Ds van Goor had geschreven: „Het is niet te ontkennen, dat bij het Herv. kerkgenootschap, zooals zich dat na 1816 openbaart, de kenmerken der ware kerk gemist worden“.

„Pro Ecclesia“ had daarmee instemming betuigd.

Nu schrijft „Friesch Kerkblad“:

Gedachtig aan het feit, dat niemand beter dan de auteur zelf zeggen kan wat hij bedoeld heeft, laat ik Ds v. Goor zelf aan het woord, die op een schrijven mijnerzijds wel zoo vriendelijk was, zijn bedoeling nader te verduidelijken.

Ds v. Goor schrijft mij dan, dat men zijn uiteenzetting moet lezen zooals ze geschreven is, zonder iets in 'n gedachte ertusschen te voegen, om z'n bedoeling recht te vatten, een goede raad, die veel huidige scribenten ter harte mogen nemen, en die stellig Calvijn, Kuyper e.a. ook zouden geven, konden ze nog spreken, aan de vele citatendragers, citatenverknoppers en buiksprekers onzer generatie.

Dat is oratorie. Terecht zegt dan ook de schrijver daarna: „Ter zake“.

We luisteren.

Ds v. Goor schrijft verder: „Ik heb bedoeld, dat door de organisatie van 1816 de kenmerken niet aan den dag kunnen treden; ze zijn latent“.

Hiermee erkent dus Ds v. Goor zonneklaar, dat ook de Herv. Kerk kenmerken der ware kerk bezit, welke echter latent (verborgen) zijn en schuil gaan achter de organisatie.

Ik aarzel niet, zulke sofismen — zoodra ze verderen opbouw dienen moeten — symptomen van niet eens meer dreigende deformatie te noemen. In dit geval is zulk een redeneering uit praemissen tot conclusie een rechtstreeksche ontkrachting van de belijdenis. Wie in haar artikelen de kenmerken der ware kerk en der valsche nazoeft, ontdekt al spoedig, dat het bij die kenmerken gaat om publieke zaken: rechte prediking, bediening der sacramenten naar de inzetting van Christus, vervolging der gehoorzamen, eigen inzettingen boven Gods Woord plaatsen, etc. En dat zou „latent“ kunnen zijn?

Maar dan zijn er kenmerken, die geen kenmerken meer zijn. De Dordtsche Leerregels zeggen ergens: een onzekere zekerheid kan niet bestaan. Niets te kennen gevende kenmerken soms wel? Want wat latent is, onttrekt zich aan den kennisdienst.

De confessioneele broeders, bestreden in mijn brochure „Ons Aller Moeder“, kunnen wel tevreden zijn met zulke spitsvondigheden.

Maar gereformeerden bedroeven zich daareover. Men verzeilt hier niet in de leer der „docta ignorantia“ (geleerde onwetendheid), doch in die der „ignorans doctrina“ (onwetende geleerdheid; kenmerken, die niet te hanteeren zijn).

Als de kenmerken der ware kerk latent kunnen zijn, dan die der valsche ook. Dan gaan alle kenmerken hun dienst verliezen, en is er niets meer te kennen. Zoo is het te verstaan, dat het apologetisch goud der Doleantie en der Afscheiding verdonkert bij enkele penvoerders.

(Zie vervolg op blz. 172.)